Verbal şi paraverbal în discursul religios

Florentina POPA

The church has expanded its range of action beyond the borders of the sacred, trying to establish permanent ways of communication with the believers, taking advantage of the development of technology. The radio is one of these new possibilities of communication, however, the use of such new means of communication requires a different strategy from the classical one. If within the sacred space the prayers and the rituals unite the people by sharing an expression of the religious experience of each believer under the guidance of the priest, who coordinates the rituals, within the radio phonic space the relationship is established between the voice of the speaker and each individual receiver. By voice, the speaker establishes a relationship with the receiver/listener, but a performant decoding process needs a specific type of argumentative direction. From this perspective of the relation verbal-supra-verbal I intend to analyze the religious discourse transmitted by radio waves.

Predica din punct de vedere pragmatic este un discurs argumentativ care-şi propune modificarea sau consolidarea opiniilor, atitudinilor, comportamentelor receptorilor. În funcţie de forţa argumentativă activitatea discursivă a emiţătorului are ca rezultat reconfigurarea universului epistemic al receptorului. Mărcile forţei ilocuţionare sînt atît verbale, cît şi nonverbale. Predica pe care doresc să o supun analizei este o retransmitere radiofonică a discursului care a fost rostit de Înalt Prea Sfinţitul Bartolomeu Anania în cadrul sfintei Liturghii din duminica a 21 după Rusalii, la Pilda semănătorului. Folosirea canalului radiofonic pentru transmiterea ritului schimbă nu numai contextul situaţional şi relaţional, dar influenţează şi modul de decodarea al mesajului.

Participarea la rit în spaţiul sacru presupune o reunire şi o identificare a tuturor credincioşilor, o regăsire a sinelui cu idealurile despre sine (Lardellier, 2003: 122). Vibraţia colectivă prezentă în biserică este mult diminuată, dacă nu chiar absentă, în cazul emisiunii radiofonice în cadrul căreia se retransmite predica. Una este să asculţi mesajul preotului în biserică alături de ceilalţi şi altceva în singurătatea căminului, pe fotoliu în faţa unei „cutii care vorbeşte". În acest caz prevalează interpretantul cognitiv al receptorului, iar mărcile forţei ilocuţionare sînt atît verbale, cît şi paraverbale. Statutul ierarhului, întreaga sa imagine asociată unui anumit rol se volatilizează şi devine sfătuitorul, prietenul, o Voce. Relaţia dintre emiţător şi receptor se bazează pe indicii paraverbali, care caracterizează vocea celui care ne

BDD-A75 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:06 UTC)

vorbeşte pe calea undelor. Caracteristicile vocii pot fi clasificate în: fizice, fiziologice şi energetice. Avem voci feminine sau masculine, tinere, mature, senile, pline, stridente, monotone, calde, distante, răguşite, viguroase, suferinde, proaspete, greoaie. Dar, vocea poate fi tandră, plîngăreaţă, încîntătoare, seacă, ironică, sfîşietoare, rugătoare, politicoasă, grosolană. Putem vorbi de voce din plămîni, voce din cap, din gît sau voce nazală în funcţie de amplitudinea undelor sonore (Meschonnic, 1982: 292). Vocea are valenţe iconice, creează portretul oral al emiţătorului. Sînt voci pe care nu le putem uita, deşi nu ne mai amintim conţinutul transmis. Vocea este asociată cu magia, creează relaţia dincolo de conţinutul rostit şi este inseparabilă de ritmul discursului. Timbrul, tonul, pauzele, intonaţia, accentele sînt la fel de importante sau poate chiar mai importante, uneori, decît cuvintele[1]. Toate aceste caracteristici ale vocii sînt părţi componente ale ritmului emiţătorului, iar ritmul dă sensul mesajului. Ritmul dă naştere multiplelor conotaţii şi asocieri cu alte informaţii stocate în memorie (Meschonnic, 1982*:* 70). Fiecare avem un ritm propriu rezultat al vitezei cu care mesajul este codat prin selectarea rapidă a semnelor de pe axa paradigmatică şi sintagmatică, peste care, apoi, se suprapun şi celelalte ritmuri fiziologice: ritmul respirator, cardiac, cerebral. De exemplu, o voce calmă şi monotonă modifică ritmul celebral, induce undele alfa similare somnului. O voce ascuţită cu un ritm rapid poate determina modificarea ritmului cardiac.

Am făcut acestă trecere în revistă a caracteristicilor vocii umane tocmai pentru faptul că efectele predicii sînt determinate şi de modul de prezentare al mesajului verbal, indiferent de canalul folosit – în biserică sau la radio. Paraverbalul poate amplifica mesajul verbal, dar îl poate şi modifica, chiar sugerînd conotaţii contrare denotaţiei cuvintelor rostite. O voce nesigură care transmite un mesaj verbal va avea o forţă ilocuţionară mult diminuată. Cele două coduri, verbal şi paraverbal, se suprapun la fiecare nivel: sintactic, semantic şi pragmatic.

Din punct de vedere semantic indicii paraverbali pot amplifica semnele verbale, accentuarea anumitor cuvinte în frază generează noi conotaţii. Însă, aceiaşi indici pot contrazice denotaţia cuvintelor folosite în text - în cazul ironiei, de exemplu, sau pot modifica sensul cuvintelor – o poruncă dată cu o voce şovăielnică.

Din punct de vedere sintactic paraverbalul contribuie la segmentarea lanţului de cuvinte rostite, prin pauze şi ton ascendent sau descendent, cuvinte-cheie accentuate, susţinînd astfel procesul de decodare. Sfîrşitul de frază este marcat prin ton descendent. Suprapunerea conturului intonativ peste sintaxa frazei are un important rol în generarea sensului şi face parte din competenţa comunicativă a unei persoane. Fiecare limbă are propriile reguli de pronunţie, accentuare a cuvintelor, intonaţie şi cunoaşterea lor face posibilă comunicarea eficace într-o situaţie culturală specifică (Kerbrat-Orecchioni, 1990: 29).

Funcţia pragmatică a semnelor paraverbale pune în evidenţă identitatea emiţătorului. Putem diferenţia, în cadrul funcţiei pragmatice, funcţia expresivă –

[1] Semnele voco-acustice se pot clasifica în două categorii: verbale – materialul fonologic, lexical şi morfo-sintactic; paraverbale – prozodic şi vocal: intonaţia, pauzele, intensitatea articulatorie, debit, particularităţile de prouunţie, diferitele caracteristici ale vocii; vezi Kerbrat & Orecchioni, 1990: 28.

BDD-A75 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:06 UTC)

reflectă starea emoţională a emiţătorului, funcţia reactivă – reprezentată de feedbeck-ul primit de la receptori, şi funcţia dialogică este legată de relaţia care se stabileşte între polii comunicării (Cosnier & Brossard, 1984: 79).

Discursul religios pe care l-am selectat se remarcă prin utilizarea cu multă iscusinţă a funcţiei expresive şi dialogice a indicilor paraverbali dublaţi de o structurare argumentativă performantă.

Înalt Prea Sfinţitul Bartolomeu Anania este o voce cunoscută în spaţiul cultural românesc. Reputaţiea sa de predicator şi-a construit-o în timp şi este recunoscută şi de credincioşii altor culte, nu numai de creştinii ortodocşi. Putem spune că este o Voce în Biserica Ortodoxă atît prin conţinut, cît şi prin formă şi prezentare.

Ascultînd *Predica la Parabola semănătorului* cu maximum de atenţie, pentru a o analiza din punct de vedere verbal şi paraverbal, pot să afirm că şi-a pregătit discursul anterior actului religios cu mare atenţie la fiecare detaliu de structurare a textului, cît şi de prezentare. În îndelungata sa activitate de preot această pildă a fost analizată de multe ori din diverse unghiuri. Acum aplică o nouă strategie. Conţinutul pildei este acelaşi, însă structurarea predicii este alta. Vectorialitatea argumentativă este marcată de o sumă de tensiuni care tind spre dezechilibru, tensiuni între secvenţele care se succed, care se află în raporturi de opoziţie, apoi de repetiţie, de incluziune alternînd în permanenţă. Tensiuni între acţiunea emiţătorului şi reacţia receptorului. De exemplu, pe parcursul discursului vorbeşte de Iisus Hristos şi curajul său de a-şi duce crucea pînă la capăt:

„Oricît ar părea de absurd că Isus a preştiut suferinţele prin care va trece că le-a mărturisit ucenicilor săi, că s-a pregătit pentru ele, pentru suferinţă, şi pentru cruce. Pentru jertfa de pe cruce. S-a pregătit în mod raţional. Ei bine, aici este minunea, să te pregăteşti raţional pentru asemenea lucruri şi să nu-ţi fie frică".

Aici apare o schimbare de ton parcă răspunzînd unui interlocutor neîncrezător: „Frică i-a fost, că doar era om. De aceea înainte de patimă domnul Isus şade în genunchi şi se roagă îndeosebi de ucenicii săi şi este prins de groaza morţii şi roagă pe părintele ceresc, tatăl său...".

Din punct de vedere paraverbal ÎPS Bartolomeu Anania îşi alege o strategie care să-i avantajeze vocea. Vocea care odinioară răsuna în biserică sau sălile de conferinţe puternică, viguroasă şi hotărîtă acum îi trădează vîrsta înaintată, chiar foarte înaintată după cum singur precizează, are nevoie de mai multe pauze, frazele sînt mai scurte, amplitudinea undelor emise este mai mică, vocea din plămîni s-a mutat în gît şi uneori în cap. Folosirea coardelor vocale pe toată lungimea lor necesită un efort energetic mai mare. Din punct de vedere energetic încearcă să-şi păstrează tonusul şi hotarîrea, încrederea în cele rostire se transmite energetic receptorilor şi reprezintă atît o marcă ilocuţionară, cît şi perlocuţionară.

Conţinutul predicii se structurează în mai multe secvenţe aflate în diverse raporturi de subordonare şi coordonare. Strategia argumentativă este intertextuală şi se realizează fie în interiorul aceluiaşi domeniu, intrareferenţial – biblic- trimiterea la pilda neghinelor, pilda înmulţirii pîinilor, sau interreferenţial - trimiteri la genetică,

BDD-A75 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:06 UTC)

astronomie. Pe parcurs sînt folosite şi citate cu rol de consolidare argumentativă, dar şi de trimitere temporală: atunci – acum, timpul ciclic.

Organizarea citării este retrospectivă, citatul este inserat după suita de argumente: „Pentru jertfa de pe cruce. S-a pregătit în mod raţional. Ei bine, aici este minunea, să te pregăteşti raţional pentru asemenea lucruri şi să nu-ţi fie frică. Frică i-a fost, că doar era om. De aceea înainte de patimă domnul Isus şade în genunchi şi se roagă îndeosebi de ucenicii săi şi este prins de groaza morţii şi roagă pe părintele ceresc, tatăl său: - Părinte, dacă se poate, dacă este cu putinţă să treacă pe alături de mine paharul acesta. Adică paharul morţii prin suferinţă. Să treacă pe alături de mine să nu mă atingă. Dar tot el îşi revine în secunda următoare şi spune: Dar părinte să nu fie cum vreau eu să fie cum vrei *tu*".

Pe parcursul citării vocea se schimbă devine rugătoare, puţin speriată. Pauzele au rol de fixare a conţinutului prin segmentarea lanţului de cuvinte dînd astfel posibilitatea receptorului să decodeze rapid mesajul. Din punct de vedere semantic pauzele amplifică semnele verbale. Însă, citatul are şi rolul de a orienta ascultătorul spre o nouă secvenţă.

Predica reprezintă un dialog virtual între cei doi poli ai comunicării, preotul şi credincioşii. Pe parcursul întregului discurs emiţătorul se raportează în permanenţă la cel căruia i se adresează. Preoţii au fost printre primii care şi-au structurat aceste intervenţii discursive în funcţie de publicul receptor, pe care astăzi sociologii îl numesc public-ţintă. De fapt, predicatorul construieşte un univers de discurs comun bazat pe reprezentările pe care le are despre receptori şi despre situaţia discursivă. Schematizarea argumentativă ia în calcul atît preconstructul cultural (limba, cunoştinţele comune, adevărurile biblice, precum şi din alte domenii, contextul social), cît şi preconstructul situaţional (comunicare orală, monolog, expunere) şi în funcţie de ele se conturează înlănţuirea argumentelor (Rovenţa Frumuşani, 1995: 156). Deşi predica este un monolog, totuşi, în funcţie de structurarea sa poate deveni o polifonie.

Predica începe cu prezentarea pildei, după care urmează o secvenţă aflată în raport de incluziune cu cea anterioară: „Iubiţi credincioşi parabola semănătorului / este singura pe care a explicat-o chiar mîntuitorul Hristos îndată după ce a rostit-o. Eu nu voi face altceva decît să vă reamintesc / parabola şi această tîlcuire. Aşadar / cel ce seamănă grîu sămînţă, a ieşit pe ogor şi a împrăştiat sămînţa. / După rînduială. / Iar o parte din seminţe, / deci în parabolă ni se spune una, / dar prin ea se înţeleg mai multe, o grupare, / o mînă de seminţe pentru că aşa seamănă semănătorul cu mîna. A căzut pe drum. / Şi căzînd pe drum, mai precis pe acolo unde se face potecă pentru / picioare, / acolo au venit păsările cerului şi au mîncat-o. / Şi alta / a căzut între spini / şi spinii crescînd au înăbuşit-o. / Şi a căzut pe piatră. / Şi piatra neavînd un strat care să absoarbă umezeala îndată ce a venit căldura s-a uscat şi nu a mai avut apă. Iar o plantă fără căldură, aer şi apă nu poate trăi. Iar o alta a căzut pe pămînt bun şi a dat rod însutit. Rodul însutit adică rodul înmulţit. Aşa cum dă orice sămînţă"[2].

[2] Liniile oblice semnifică pauzele pe care le face emiţătorul pe parcursul rostirii discursului.

BDD-A75 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:06 UTC)

A doua secvenţă: „Şi aici este miracolul pe care Dumnezeu l-a pus / şi de care eu încă de cînd eram foarte tînăr nu încetam să mă minunez. Pentru că eram la ţară şi semănam porumb. / Şi puneam în pămînt patru boabe şi răsăreau patru lujere. / Pe urmă, sigur, despovăram / şi lăsam atît cît să se coacă porumbul, / însă miracolul era acesta că sămînţa o aruncam în pamînt, / o îngropam cu alte cuvinte. Şi de obicei cînd îngropi ceva în pămînt, acela putrezeşte. Un lemn dacă îl tai din pădure şi dai pămînt peste el / putrezeşte. Ca să nu mai vorbim de om. / Pe cîtă vreme dincoace nu, nu, fenomenul este altul. / Bobul de grîu încolţeşte în pămînt, / emite rădăcini, / acestea extrag umezeala din pămînt / acea sămînţă emite un lujer care sfredeleşte pămîntul de deasupra, deşi este foarte fragilă, / este foarte *şubredă*, este foarte slabă în constituţia ei. Dacă o iei în gură o mesteci cu limba, nici nu e nevoie de dinţi. / Şi *totuşi* are tăria / de a scormoni pămîntul şi de a ieşi deasupra. / Iar odată ieşită deasupra creşte, ajunge la maturitate şi la rîndul ei face mai multe seminţe. / Arunci în pămînt un bob de porumb şi iese un lujer de porumb. / Dar lujerul odată crescut, / pe lujer vor creşte cel puţin trei patru glugi / de porumb, / care vor revărsa în visteria sa cîteva sute de boabe. / Aici este miracolul pe care Dumnezeu l-a pus în natură / la pus în viaţa oamenilor / şi de care eu, repet, încă de cînd eram copil nu încetam să mă minunez”.

Secvenţa face trimitere la experienţa de viaţă a preotului, dar şi a fiecăruia dintre receptori. Toţi ştim cum are loc în natură cultivarea plantelor, fie de la botanică, fie din experienţa directă după cum povesteşte ÎPS Bartolomeu. Mulţi dintre cei care îl ascultă şi-au petrecut copilăria la ţară, astfel, încît, odată cu decodarea acestui mesaj apar în memorie şi o multitudine de amintiri. Pentru cei mai tineri se fac trimiteri interreferenţiale la domeniul biologiei. Dar, pe lîngă informaţiile transmise emiţătorul ne introduce în universul copilăriei sale, ne dă posibilitatea de a-l vedea cu ochii minţii şi în alte ipostaze, în alt rol decît cel de autoritate eclezială. Pauzele dau posibilitatea receptorului să decodeze mesajul, dar permit şi alte asociaţii interpretative. Rostirea discursului operează centripet, iar pauzele centrifug.

Urmează o interpelare indirectă a receptorilor: „Încă de cînd am început să raţionez şi să întreb de ce / pentru că copilul încă de la început întreabă: ce este asta ? Ce este asta? / A doua întrebare este cum? / Cum se face că ? Cum se face că ? / Şi a treia întrebare este cauzală: de ce / este aşa şi nu este aşa? / Aceasta este întrebarea pe care ne-o punem şi la maturitate, / pe care şi-o pun oamenii de ştiinţă, pe care ne-o punem noi / şi deseori nu ştim ce să răspundem şi cum să răspundem / pentru că această situaţie este vecină cu minunea”.

Fiecare întrebare reprezintă o lacună informaţională, care determină un dialog cu celălalt, dar şi un dialog cu tine, o reorganizare a propriilor cunoştinţe. În acest caz întrebările sînt capătul de pod între două secvenţe aflate, de fapt, în raport de opoziţie. Trimiterea la Parabola înmulţirii pîinilor creează o tensiune. O minune este ceea ce nu-ţi poţi explica raţional. Se avansează, totuşi, o explicaţie – genetica: „De aceea eu cred fără să şovăi / cînd ni se povesteşte în sfînta Scriptură de înmulţirea pîinilor. / Cum din cinci pîini prin binecuvîntarea lui Dumnezeu / s-au săturat / circa cinsprezece mii de guri. / Cinci mii erau bărbaţii, spune afară de femei şi de copii./

BDD-A75 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:06 UTC)

Presupunînd că fiecare bărbat îşi avea soţia cu el şi un singur copil / asta înseamnă că pîinile au săturat cel puţin cinsprezece mii de guri / flămînde. Acest miracol se întîmplă şi la noi. / Noi zicem / genetica./ Asta ştiu şi eu de cînd eram / elev. Învăţam genetica şi nimic nu era mai simplu. Genetica îşi are legile ei, dar legea asta cine a făcut-o?! / La această întrebare nu poate să-mi răspundă nimeni. / Că nu s-a făcut ea prin ea însăşi. / Ci a făcut-o o fiinţă raţională / pentru că în ea există raţiuni".

Cum putem explica Pilda înmulţirii pîinilor cu ajutorul geneticii nu este clar. Autorul nici nu-şi propune să clarifice, este o trimitere spre un alt domeniu pe care unii receptori îl cunosc, alţii îşi vor completa ulterior cunoştinţele căutînd, întrebînd, iar alţii, pentru care diferenţa între nivelurile de informaţii este mare, vor elimina disonanţa trecînd la următoarea secvenţă a predicii. Dezechilibrul creat anterior tinde spre echilibru, informaţiile furnizate despre raţionalitatea universului aduse ca argument în această secvenţă sînt la un nivel accesibil tuturor receptorilor. Limbajul matematic este cel care descrie această ordine, care are un autor: „Ne uităm noaptea pe cer, / vedem luna, luceafărul / şi puzderia de stele./ Aci vedem că este o ordine desăvîrşită. / Generaţii după generaţii văd acelaşi soare / care se ridică de la orizont la aceeaşi oră şi aceeaşi secundă după ceas. / Văd aceeaşi lună, /văd aceiaşi luceferi şi aceleaşi stele. Care se mişcă după o lege / care ni se impune, ni se descoperă. / Şi cometele cînd apar nu se ciocnesc unele cu altele / iar fenomenul este foarte, foarte rar. / Adică o secundă de dezordine în rînduiala universului. Dar universul, în sine, este foarte raţional pentru că este foarte stabil. / Este calculat matematic. / Dacă n-ar exista această / fixitate, această regulă matematică ar fi imposibil ca noi de pe Pămînt, în vremea din urmă, / să trimitem rachete cosmice, ca să nu mai vorbesc de cosmonauţi. / Dar trimitem o rachetă cosmică cu scopul de a ne transmite fotografii / dintre inelele lui Venus. Şi care este înconjurată de mai multe inele şi noi vrem să ştim ce se întîmplă, ce este acolo între aceste inele / şi trimitem de pe Pămînt o rachetă cosmică înzestrată cu un aparat de fotografiat sau de filmat. Calculată de aici de pe Pămînt, care ajunge acolo după trei ani şi două luni şi cinci săptămîni şi zile / şi ore şi secunde / şi exact în secunda calculată de pe Pămînt aparatul se deschide / fotografiază inelele şi ne transmite nouă pe Pămînt. / Pentru ca oamenii de ştiinţă să le / cerceteze şi să tragă concluziile necesare. Şi toate concluziile duc la una singură care este / desăvîrşită / toate sînt raţionale. Toate sînt raţionale. Tot ce vedem în univers este făcut prin mijlocirea raţiunii. / Iar lucrurile raţionale / *nu pot* fi făcute decît de o fiinţă *raţională* pentru că ele trebuie să aibă o cauzalitate. Nu s-au făcut ele pe ele însele. Asta este *clar*. / Dar le-a făcut o fiinţă raţională care a aşezat raţiunea în ele. / Şi ele se comportă raţional. / Noi zicem că-i minune pentru că ne minunăm, / dar în realitate este un calcul matematic / pe care oamenii de ştiinţă îl ştiu şi cărora li se pare banal. / Şi totuşi noi nu vom înceta / să vedem aici mîna lui Dumnezeu şi minunea lui Dumnezeu / pentru că toată această raţionalitate a universului nu a apărut de la ea însăşi. / Ci are un autor, / iar autorul nu poate fi decît o fiinţă *raţională*. Această fiinţă raţională se cheamă Dumnezeu. Iar mîntuitorul Isus Hristos a fost fiul lui Dumnezeu / şi el însuşi Dumnezeu".

BDD-A75 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:06 UTC)

De la discursul raţional se face trecerea la mit: „Oricît ar părea de absurd / că Isus a preştiut suferinţele prin care va trece / că le-a mărturisit ucenicilor săi, că s-a pregătit pentru ele, pentru suferinţă, şi pentru cruce. / Pentru jertfa de pe cruce. / S-a pregătit în mod raţional. / Ei bine, aici este minunea, să te pregăteşti raţional pentru asemenea lucruri / şi să nu-ţi fie frică. Frică i-a fost, / că doar era om. / De aceea înainte de patimă domnul Isus şade în genunchi şi se roagă îndeosebi de ucenicii săi / şi este prins de groaza morţii şi roagă pe părintele ceresc, tatăl său: - Părinte, dacă se poate, dacă este cu putinţă să treacă / pe alături de mine paharul acesta. Adică paharul morţii prin suferinţă. / Să treacă pe alături de mine să nu mă atingă. / Dar tot el îşi revine în secunda următoare şi spune: Dar părinte să nu fie cum vreau eu / să fie cum vrei *tu*. Pentru că el ştie că Dumnezeu a pus o anumită raţiune chiar dacă este *crudă*!”

În cadrul secvenţei avem două voci, naratorul şi Isus Hristos, care alternează creînd un dialog. Pauzele marcate în text prin linii oblice segmentează discursul cu efect retoric, atrag atenţia asupra celor spuse şi înlesnesc procesul de decodare al mesajului transmis. La fel şi accentele puse pe anumite cuvinte au rolul de a stabili sensul dorit de receptor. Cercetările neurologice şi psihologice au pus în evidenţă modul în care neuronii reacţionează la variaţiile temporale ale stimulilor auditivi. Modificările tonului vocii menţin atenţia ascultătorului (Cosnier/ Brossard, 1984: 60)[3]. Mai mult, paralel cu recepţionarea auditivă a mesajului verbal întregul corp al receptorului „dansează” după ritmul emiţătorului. S-a constatat că receptorul interiorizează mesajul sonor ascultat, coardele sale vocale executînd aceleaşi mişcări cu ale emiţătorului, dar de amplitudine mai mică[4]. Procesul este numit sincronie interacţională. Ritmul de codare al mesajului se impune receptorului în procesul de decodare. Pauza are rol de fixare a informaţiilor, dar şi de menţinere a interesului pentru ce urmează să fie spus. Iar în acest caz naratorul o foloseşte cu multă măiestrie pe parcursul discursului, astfel încît are atît rol sintactic, cît şi semantic şi pragmatic.

Moartea este raţională susţine emiţătorul, temă cu care deschide următoarea secvenţă: „Este o raţiune, de ce? Pentru că după moarte există înviere. / Moartea nu este un fenomen prin ea însăşi. Este o pregătire a omului pentru ceea ce urmează. / Eu sînt un om în vîrstă şi chiar foarte în vîrstă / şi e normal să mă gîndesc la sfîrşitul meu pămîntesc, / dar nu mi-e frică. / Nu e vorba că o să putrezesc undeva în pămînt. Aceasta e firesc. / E vorba de ceea ce nu moare în om, sufletul, şi de ceea ce putem numi destinul acestui suflet. / Ştiu dinainte că îl pun în mîna Domnului. Mi-aduc aminte de un prelat din Occident în vîrstă şi pe patul de moarte. Şi i se dădeau medicamente de tot soiul ca să-i prelungească viaţa. / Şi el le spune: Nu-mi mai daţi

[3] Jacques Cosnier, Alain Brossard (coordonatori), *La communication non verbale,* William S. Condon, *Une analyse de l'organisation comportamentale,* Neuchâtel Delachaux&Niestlé, 1984, p. 60.

[4] „Investigînd modificările electrice ce se petrec în muşchii limbii şi ai laringelui cînd cineva rosteşte o frază, se constată o curbă similară în organele vocale ale persoanei care ascultă mesajul – deşi curenţii electrici sînt mai slabi”. Andrei Cosmovici, *Psihologie generală,* Iaşi, Polirom, 1996, p. 173.

BDD-A75 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:06 UTC)

medicamente / lăsaţi-mă să merg la Domnul. Şi l-au lăsat. Adică de ce să-mi prelungiţi o viaţă / doar biologică, / o viaţă care nu mai spune şi nu mai aduce nimic. Cînd eu am în faţă o viaţă de dincolo în care pot să trăiesc aşa cum n-am reuşit să trăiesc pe pămînt".

Întrebarea *de ce* are un rol fatic, dar şi dialogic. Argumentul adus, moarte – înviere, face parte din preconstructul cultural comun creştinilor, învierea lui Hristos şi a noastră, după moarte, este esenţa creştinsmului. Şi pentru a întări cele spuse aduce în discuţie exemplul personal. Frica, pe care o avem toţi, de descompunerea părţii noastre fizice, IPS Anania nu o împărtăşeşete tocmai datorită credinţei în nemurirea părţii noastre spirituale. Şi face trimitere, ca argument de consolidare, la un alt prelat occidental care dorea să-şi elibereze sufletul de povara corpului îmbătrînit şi obosit prin moarte. Trecerea spre o nouă secvenţă pare să se facă prin continuitate – viaţa de dincolo şi pregătirea pentru aceasta, revenind la tema iniţială cu o interpretare clară – seminţele din parabolă încolţesc în suflet, dacă găsesc loc prielnic: „Important este să o primim. Şi unii şi alţii". Care unii şi care alţii?!

Răspunsul este o altă trimitere biblică – Pilda neghinelor: „Poate că unii dintre noi vor spune: Cum o să rodească sămînţa lui Dumnezeu dacă eu sînt un păcătos? Dacă nu-mi fac rugăciunile, / dacă nu mă duc la biserică, / dacă am păcatele mele. / Păi tot Mîntuitorul ne dă răspunsul: / că un om şi-a semănat ogorul / cu grîu,/ curat, / şi peste o vreme vin slujbaşii lui şi spun: / Stăpîne, / grîul a răsărit şi este frumos, / dar a venit cineva şi a semănat şi neghină printre el /şi odată cu grîul a răsărit şi neghina. / Dă-ne voie Stăpîne să mergem şi să smulgem firele de neghină / pentru ca să rămînă grîul curat. / Şi stăpînul le spune: nu, nu, nu. / Lăsaţi-le să crească împreună. / Că dacă mergeţi pe ogor / atunci picioarele, călcîiele voastre odată cu neghina vor zdrobi şi firele de grîu. / Care vor muri. / Lăsaţi-le să crească împreună, / grîul cu neghina. / Şi la vremea treierişului / vom face deosebirea. / Acolo la treieriş / curge şi grîu copt şi neghină coaptă. / E acolo punem... în zilele noastre această maşină se cheamă treier. Adică treieră şi împarte. Este treier care, într-adevăr, are calitatea de a scoate numai neghina. / Am lucrat şi eu cu ele în tinereţea mea, pentru că sînt de la ţară / şi am avut şi noi recoltă de grîu / pe care-o duceam la maşina de treierat / şi apoi de vînturat. / Şi ştiu ce înseamnă să se aleagă neghina din grîu ./ Dar, pînă atunci ele au crescut împreună. / Aşa sîntem şi noi. Şi noi sîntem oameni şi virtuoşi, unii dintre noi aproape sfinţi, / şi păcătoşi. Dar, în acelaşi om / există şi una şi alta. / Există şi sufletul care rodeşte grîu / şi sufletul care, acelaşi suflet, rodeşte neghină. Neghina sînt păcatele pe care le facem toţi. Şi Dumnezeu ne lasă / să creştem laolaltă cu grîul şi cu neghina. /Aşa că nimeni dintre noi să nu se laude /că este de pe acum sfînt. / Adevărata lui calitate se va cunoaşte după moarte. / Cînd se vor alege unele de altele. / Dar stă în putinţa noastră, dragii mei, / ca în virtutea legii morale, / care sălăşuieşte în noi / şi de care se minuna filosoful Pascal. / În virtutea acestei legi *ştim* şi avem datoria să alegem din vreme / neghina din grîu".

Citarea acestei pilde lărgeşte cîmpul posibilităţilor interpretative. Seminţele roditoare pot fi grîu sau neghină. Numai în biserică, prin spovedanie, poţi să separi păcatele de faptele bune. Enunţul cu pilda neghinelor a fost inclus în text pentru a

BDD-A75 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:06 UTC)

dirija vectorialitatea argumentativă astfel încît receptorii să ajungă la concluzia dorită de emiţător: „Iar biserica ne-a pus la dispoziţie o instituţie extraordinară – este scaunul de spovedanie. / În care mergem fiecare dintre noi, cînd credem de cuviinţă, mai ales în posturi, Postul mare, Postul Crăciunului, / dar şi ori de cîte ori simte el trebuinţa că trebuie să-şi descarce sufletul şi să-l cureţe. Merge aici într-un loc unde este duhovnicul în permanenţă la dispoziţia tuturor / şi acolo / dă seama de grîul curat şi de neghina care există în sufletul lui / şi primeşte reţeta / prin care să scape de neghină şi să rămînă cu grîu curat. / Fenomenul se poate repeta şi se *repetă* / pentru că toţi ne curăţăm de păcate, dar / continuăm pe urmă să păcătuim. Dar aceasta este înţelepciunea bisericii că ne permite / un remediu pentru această repetare, / iar remediul nu este altul decît scaunul spovedaniei făcut cu *sinceritate* / şi cu hotărîrea /de a ne curăţa sufletele de neghină. / De aceea, să fim optimişti, pentru că fiecare dintre noi este o fiinţă *raţională*, a învăţat ceva din cele ce se spun în biserică şi din cele ce spun eu astăzi”.

Puterea exemplului este argumentul cel mai puternic, ne spune pedagogia, iar emiţătorul cunoaşte acest principiu: „Eu neconsiderîndu-mă mai bun decît voi! / Am păcatele mele şi duhovnicul meu, / la care mă spovedesc periodic,/ şi de la care iau dezlegare. / Şi de fiecare dată îi făgăduiesc să mă îndrept, dar *nu* reuşesc să fiu pe de-a dreptul / drept. Aşa încît nu mă consider mai bun decît alţii, ci un om care-şi trăieşte viaţa, pe *cît* se poate, în virtute, pe *cît* se poate în aura desăvîrşirii,/ dar niciodată descurajat /şi niciodată trîntit la pămînt de această descurajare”.

Finalul se constituie într-un sfat, indicat de tonul folosit, şi ar trebui să fie cheia întregului discurs, însă, în procesul de dezambiguizare dă naştere la multiple ipoteze: „*Fiţi liberi* în credinţa voastră, / fiţi *încrezători* / în credinţa voastră, hrăniţi-o cu fapte bune, / fiecare după putinţa lui, şi nădăjduiţi, / nădăjduiţi, speraţi cît puteţi de mult; cum a spus-o cineva: / pentru ca speranţele să fie bogate / să aveţi ce pierde şi să vă şi rămînă”. Aceste propoziţii au rolul de a determina receptorul să reevalueze informaţiile furnizate de întregul discurs pentru a alege din interpretările posibile interpretarea unică. Este un proces de negociere, care generează procese de inferenţă. Contextul este generat şi de cadrul fizic în care are loc comunicarea, pe lîngă informaţiile conceptuale. În cazul participantului la ritualul religios în spaţiul sacru contextul este diferit comparativ cu ascultătorul radio. Corelarea informaţiilor din memoria de scurtă durată, din cea medie şi din memoria de lungă durată are loc mai rapid în cazul ascultătorului care decodează doar două coduri – verbal şi paraverbal. Emiţătorul, prin segmentarea lanţului de cuvinte rostite de pauze, are şi acest scop, să focalizeze atenţia receptorilor asupra mesajului verbal, dar şi să menţină atenţia acestora. Ritmul de codare al emiţătorului se transmite şi receptorului în procesul de decodare. Este ca un dans în care numărul paşilor este stabilit de emiţător.

Întreg discursul este o interacţiune textuală, cuprinde texte disparate (citate, Pilda neghinelor etc.) care crează o polifonie şi o multitudine de reţele intertextuale. Finalul nu reprezintă o închidere a discursului, ci funcţionează centrifug generînd noi asociaţii şi interpretări. Această mişcare dual - centripetă, la nivelul stabilirii

BDD-A75 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:06 UTC)

sensului frazelor, /centrifugă, la nivelul interpretării, este strîns legată de codul paraverbal dînd astfel coerenţă întregului discurs.

Încheiem analiza cu fraza finală a predicii, prin care ni se reaminteşte rolul de intermediar al emiţătorului între credincioşi şi divinitate în spaţiul sacru al bisericii: „Cu această viziune optimistă / rog pe Dumnezeu să vă dăruiască, şi să ne dăruiască tuturor, / pace, / bunăstare / şi mîntuire. Amin!"

Bibliografie

Baylon, Christian, Mignot, Xavier, 2000, *Comunicarea*, Ed.Universităţii "Al. I. Cuza", Iaşi

Bidu-Vrănceanu, Angela et al., 2001, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, Editura Nemira, Bucureşti

Constantin, Dumitru, 1981, *Inteligenţa materiei*, Editura Militară, Bucureşti

Constantini, Michel, Darrault-Harris, Ivan, 1996, Sémiotique*, Phénoménologie, Discours. Du corps présent au sujet énonçant,* L'Harmattan, Paris

Cosmovici, Andrei, 1996, *Psihologie generală,* Polirom, Iaşi

Cosnier, Jacques, Brossard, Alain (coordonatori), 1984, *La communication non verbale*, Neuchâtel Delachaux&Niestlé

Delumeau, Jean, 1998, *Mărturisirea şi iertarea. Dificultăţile confesiunii. Secolele XIII-XVIII*, Editura Polirom, Iaşi

Dinu, Mihai, 1997, *Comunicarea,* Editura Ştiinţifică, Bucureşti

Ducrot, Oswald, Schaeffer, Jean-Marie, 1996, *Noul dicţionar enciclopedic al ştiinţelor limbajului,* Editura Babel, Bucureşti

Jacques Cosnier, Brossard, Alain (coord.), 1984, *La communication non verbale,* William S. Condon, *Une analyse de l'organisation comportamentale,* Neuchâtel Delachaux & Niestlé

Kerbrat-Orecchioni, Catherine, 1990, *Les interactions verbales*, Tome I, Éditeur Armand Colin, Paris

Lardellier, Pascal, 2003, *Teoria legăturii ritualice. Antropologie şi comunicare*, Editura Tritonic, Bucureşti

Meschonnic, Henri, 1982, *Critique du rythme, anthropologie historique du langage*, Éditions Verdier, Paris

Miclea, Mircea, 1999, *Psihologie cognitivă. Modele Teoretico-experimentale*, Editura Polirom, Iaşi

Moeschler, Jacques, reboul, Anne, 1999, *Dicţionar enciclopedic de pragmatică*, Editura Echinox, Cluj

Rovenţa-Frumuşani, Daniela, 1995, *Semiotica discursului ştiinţific*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti

BDD-A75 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:06 UTC)